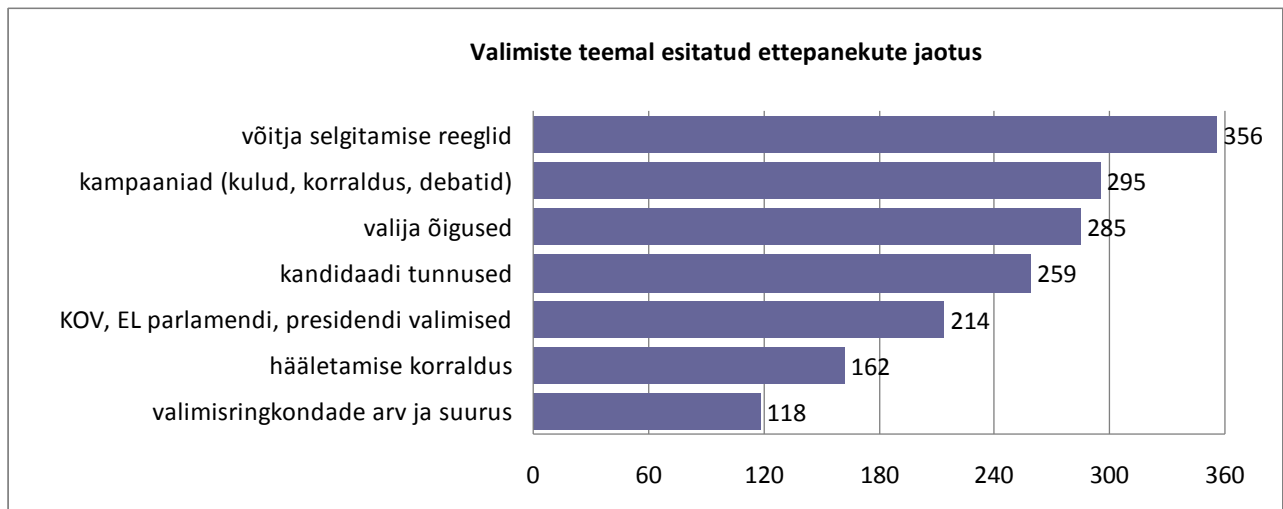

KOKKUVÕTE: VALIMISED

Kohtade arv Riigikogus on enam-vähem võrdne erakonnale üle Eesti antud häälte protsendiga – kui erakond saab 15% häältest, saab ta ka ca 15 kohta Riigikogus. Riigikogusse pääsemiseks peab erakond koguma vähemalt 5% valimas käinute hääled. Eestis on [12 valimisringkonda](#), igäühes vastavalt hääleõiguslike inimeste arvule 5-14 mandaati. Valija annab hääle konkreetsele kandidaadile. Häälte ülekandmist ei toimu. Ringkonnamandaadi puhul pole oluline kandidaadi koht algses valimisnimekirjas, vaid talle antud häälte arv. Ringkonnades jaotamata jäänud mandaadid jaotatakse erakondade vahel arvestades seda, kui palju iga erakonna nimekiri on kokku hääli saanud. Selle, milline kandidaat kompensatsioonimandaadi alusel valituks osutub, määrab erakond kandidaatide üleriigilise nimekirjaga (nn suletud nimekiri). Valimiste teemal esitati kokku 1559 ettepanekut ja argumenti. Kõikidest Rahvakogus esitatud ettepanekutest moodustab see 32,4%.

Erakondade valimiskampaania kulude kohta tehtud ettepanekud on arvestatud koos ettepanekutega, mis tehti erakondade konkurentsi valdkonnas. All olev joonis annab ülevaate peamistest valimiste teemal tehtud ettepanekutest.

Peamised ettepanekud valimiste teemal

1. Eestis peaks moodustuma üks üleriigiline valimisringkond, kus kõik valijad saavad valida kõikide kandidaatide seast.
2. Kulutusi valimiskampaania(te)le tuleb piirata.
3. Praegust 5%-list valimiskünnist peaks langetama.
4. Riigikogu liikmete arvu peaks vähendama. Kaaluda võiks ka Riigikogu muutmist kahekojaliseks.
5. Riigikogusse kandideerijal peaks olema kõrgharidus.
6. Lisaks erakondadele peaks ka valimisliitudel olema õigus kandidaate Riigikogu valimistel üles seada.
7. Muuta valituks osutumise korral Riigikogus tööleasumine kohustuslikuks.
8. Kehtestada saadiku tagasikutsumise süsteem.
9. Ühel valijal peaks olema rohkem hääli. Välja pakuti erinevaid variante: lisahääled vastavalt laste arvule, poolt- ja vastuhääled, hääled vastavalt eelistuste nimekirjale jne.
10. Iga kahe aasta tagant korraldada vahevalimised, kust on näha saadikute toetus. Ebapopulaarsed saadikud vahetada välja.
11. Lõpetada e-hääletamine. Selle kõrval tehti ka ettepanekuid e-hääletuse süsteemi parandamiseks, et tõsta usaldusväarsust ja turvalisust.
12. Hääletamine peaks olema avalik, et iga inimene saaks kontrollida, kellele tema antud hääl läks ning et saadik teaks oma valijaid.

13. Valituks peaksid osutama ringkonnas kõige enam hääli saanud kandidaadid. S.t lõpptulemusena tuleks kandidaadid ümber reastada vastavalt isiklikule hääletesaagile sõltumata erakonnast.
14. Eesti Vabariigi president tuleb valida otse rahva poolt.
15. KOV valimistel võivad valijatena osaleda vaid antud KOV territooriumil püsivalt elavad inimesed. Valija peab antud ringkonnas olema elanud ja olema sinna registreeritud teatud arvu aastaid enne valimisi.

Peamised sõnumid alateemade lõikes (järjestatud alateemade järjekorranumbrite alusel)

1. Seada sisse Riigikogu liikme tagasikutsumise võimalus

Valijaga seotud ettepanekutes leidis kõige enam kajastust idee luua süsteem saadiku tagasikutsumiseks. Samuti tehti ettepanekuid, et valijal peaks praeguse ühe hääle asemel olema valimistel rohkem hääli, pakkudes selleks erinevaid võimalusi (siduda laste arvuga, poolt ja vastuhääli, kandidaatide reastamine). Leiti ka, et valija ja saadiku vahelist seost tuleb tugevdada tehes info saadikute töö kohta paremini kättesaadavaks. Suhteliselt palju arutleti ka teemal, kellel üldse võiks Eesti Vabariigis olla valimisõigus.

2. Riigikogu liikmete arvu tuleks vähendada

Ehkki valdava enamuse selle alateema sissekannetest moodustasid ettepanekud saadikute arvu vähendamisest 51 liikmeni, arutleti palju selle otsuse võimalike ohtude üle. Vähem arutleti võimaluse üle muuta Riigikogu kahekojaliseks. Kahekojalise parlamendi eelisena toodi välja, et kodanikel oleks selliselt rohkem sõna- ja otsustusõigust Eesti riigis toimuva üle.

3. Saadikukandidaatide esitamise korda tuleks lihtsustada ja täpsustada

Kõige rohkem argumenteeriti kandidaadile kõrghariduse nõude seadmise üle, aga ka vanuselise alampiiri tõstmise ning kandidaadi valimisringkonnaga sidumise üle. Tähtsusetult järgnevad ettepanekud selle kohta, et ka valimisliitudel peaks olema õigus esitada kandidaate ning ettepanekud kantsjoni suuruse ning selle tagastamise reeglite üle. Eraldi väiksema kogumi moodustasid ettepanekud kandidaatide järjestamise kohta erakonna poolt esitatud nimekirjas. Üsna üksmeelselt leiti, et kandidaadid peaksid olema järjestatud tähestikulises järjekorras.

4. Erakondade kulutused valimiskampaaniale on liiga suured

Rahvakogus sõnavõtnud tajusid, et erakondade kulutused valimiskampaaniale on Eesti rikkust arvestades ebamõistlikult suured ja valimisreklaam ei anna valijatele infot erakonna kavatsuste kohta valitsuses. Olukorra parandamiseks sooviti kehtestada kampaaniakuludele ülempiir või muud sorti mahulised piirangud. Paljud leidsid, et õiglane oleks, kui erakondade valimiskampaania jaoks kasutatavad ressursid oleksid võrdsed. Märkimisväärne osa ettepanekute tegijatest arvas, et valimisreklaami võiks täielikult kaotada ja seda peaksid asendama sisulised debaadid meedias.

5. Võitja selgitamise reegleid tuleks muuta

Valimisringkondade alateemas tehti palju ettepanekuid ühe üleriigilise valimisringkonna moodustamiseks. Nii saaksid kõik valijad hääletada sobivaima kandidaadi poolt. Selline süsteem oleks lihtne ja selge, samas halveneks väikeste kohtade esindatus.

Kõige enam tehti ettepanekuid kompensatsioonimandaatide jaotamise lõpetamise kohta. Ennekõike sooviti asendada üleriigiliste tasandusnimekirjade süsteem mõne lihtsama süsteemiga, kus Riigikokku pääsevad ringkonnas enim hääli saanud kandidaadid.

6. Hääletamise süsteem tuleks muuta läbipaistvamaks

Hääletamise korralduslikest küsimustest arutati kõige rohkem e-valimisi. Ennekõike tekitas umbusaldust kartus, et hääli võidakse võltsida. Esitati ka mitmeid ettepanekuid praeguse e-hääletamise süsteemi täiendamiseks. Palju soovitati hääle avalikuks muutmist sellisel, et kõik

näeksid kes kelle poolt hääletas. Samuti soovitati vahevalimiste korraldamise sisseviimist, valimiste aja muutmist ning tehti ettepanekuid muutmaks praegune hääletusprotsess usaldusväärsemaks.

7. KOV valimiste süsteemi tuleks muuta, lisaks kehtestada presidendi otsevalimised

Kõige silmapaistvam oli rahva soov korraldada presidendi otsevalimised. KOV valimiste teemal esitati mitmesuguseid ettepanekuid, millest kõige enam sai tähelepanu KOV valimistel valimisõiguse seostamine püsiva elukohaga. Samuti esitati ettepanekuid Eesti Vabariigi mittekodanikelt KOV valimistel hääleõiguse äravõtmiseks, valla tasemel erakonnapoliitika vähendamiseks ning külavanemate komisjoni moodustamiseks volikogu juurde. Sooviti ka reguleerida, mitmel korral järjest võib kohaliku omavalitsuse juhtorganisse kandideerida.